

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
YVES BOT
της 21ης Δεκεμβρίου 2016¹

Υπόθεση C-258/14

Eugenia Florescu κ.λπ.

κατά

**Casa Județeană de Pensii Sibiu,
Casa Națională de Pensii și alte Drepturi de Asigurări Sociale,
Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale,
Statul român,
Ministerul Finanțelor Publice**

[αίτηση του Curtea de Apel Alba Iulia (Εφετείου της Alba Iulia, Ρουμανία)]

για την έκδοση προδικαστικής απόφασης]

«Προδικαστική παραπομπή — Αρχές του δικαίου της Ένωσης — Κοινωνική πολιτική και ίση μεταχείριση — Αρχές της ασφάλειας δικαίου και της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης — Εθνική νομοθεσία η οποία επιτρέπει την αναθεώρηση τελεσίδικων αποφάσεων σε περίπτωση παραβίασής της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, μόνον όμως στον τομέα των διοικητικών διαφορών (και όχι στο πλαίσιο των λοιπών διαφορών) — Εθνική νομοθεσία η οποία απαγορεύει τη σώρευση συντάξεως με εισοδήματα από μισθωτή εργασία — Ερμηνεία της εν λόγω νομοθεσίας από το ρουμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο, η οποία ενδέχεται να συνεπάγεται διάκριση μεταξύ των προσώπων που διορίζονται για συνταγματικώς ορισμένη θητεία και των τακτικών δικαστών»

1. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Curtea de Apel Alba Iulia (Εφετείο της Alba Iulia, Ρουμανία) θέτει στο Δικαστήριο πλείονα προδικαστικά ερωτήματα τα οποία αφορούν τη συμβατότητα με το δίκαιο της Ένωσης εθνικού μέτρου το οποίο απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.

2. Το δικαστήριο αυτό διερωτάται, μεταξύ άλλων, αν ένα τέτοιο μέτρο αντιβαίνει στις διατάξεις της οδηγίας 2000/78/ΕΚ² καθώς και στο άρθρο 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης³.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Οδηγία του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16).

3 — Στο εξής: Χάρτης.

3. Με αφορμή τα ανωτέρω ερωτήματα, το Δικαστήριο θα κληθεί να εξετάσει τη φύση του μνημονίου συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ρουμανίας που συνήφθη στο Βουκουρέστι και στις Βρυξέλλες στις 23 Ιουνίου 2009⁴, προκειμένου να κρίνει αν το μνημόνιο αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως πράξη των θεσμικών οργάνων κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ. Εξάλλου, τα εν λόγω ερωτήματα παρέχουν στο Δικαστήριο την ευκαιρία να εξετάσει κατά πόσον το επίμαχο στην κύρια δίκη εθνικό μέτρο δύναται να θεωρηθεί ότι συνιστά εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη.

4. Στις προτάσεις μου θα εξηγήσω τους λόγους για τους οποίους εκτιμώ ότι το μνημόνιο συμφωνίας πρέπει να θεωρηθεί ως πράξη των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ και δύναται, συνεπώς, να υποβληθεί στην ερμηνεία του Δικαστηρίου. Θα εξηγήσω τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι το μνημόνιο αυτό πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν επιβάλλει τη θέσπιση εθνικής νομοθεσίας όπως η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.

5. Επίσης, θα εξηγήσω γιατί το άρθρο 17 του Χάρτη πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτό τέτοια εθνική νομοθεσία.

6. Έπειτα, θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους εκτιμώ ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/78 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή στην εν λόγω εθνική νομοθεσία.

7. Τέλος, θα προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι το άρθρο 47 του Χάρτη καθώς και οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας έχουν την έννοια ότι δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο, σε περιστάσεις όπως αυτές της υποθέσεως της κύριας δίκης, εθνικό δικαστήριο να αδυνατεί να αναθεωρήσει τελεσίδικη δικαστική απόφαση εκδοθείσα επί αστικής διαφοράς, σε περίπτωση κατά την οποία η απόφαση αυτή αποδεικνύεται μη συμβατή με ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που προέκρινε το Δικαστήριο, μολονότι υφίσταται τέτοια δυνατότητα όσον αφορά τις μη συμβατές με το δίκαιο της Ένωσης τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν επί διοικητικών διαφορών.

4 — Στο εξής: μνημόνιο συμφωνίας. Το μνημόνιο αυτό είναι διαθέσιμο στην ακόλουθη διαδικτυακή διεύθυνση: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15409_en.pdf. Σημειωτέον ότι στην αγγλική απόδοση του κανονισμού (ΕΚ) 332/2002 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2002, για τη θέσπιση ενός μηχανισμού μεσοπρόθεσμης οικονομικής στήριξης του ισοζυγίου πληρωμών των κρατών μελών (ΕΕ 2002, L 53, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 431/2009 της 18ης Μαΐου 2009 (ΕΕ 2009, L 128, σ. 1), χρησιμοποιείται ο όρος «memorandum of understanding». Ωστόσο, δεδομένου ότι στη γαλλική απόδοση του ίδιου κανονισμού χρησιμοποιείται ο όρος «protocole d'accord» [στην ελληνική απόδοση: μνημόνιο συμφωνίας], υιοθετώ τον όρο αυτό για λόγους συνέπειας.

I – Το νομικό πλαίσιο

A – Το δίκαιο της Ένωσης

1. Το πρωτογενές δίκαιο

α) Ο Χάρτης

8. Υπό τον τίτλο «Δικαίωμα ιδιοκτησίας», το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη ορίζει τα εξής:

«Κάθε πρόσωπο δικαιούται να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο νόμο και έναντι δικαίης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από το νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον.»

9. Το άρθρο 51 του Χάρτη ορίζει το πεδίο εφαρμογής αυτού ως εξής:

«1. Οι διατάξεις του παρόντος Χάρτη απευθύνονται στα θεσμικά και λοιπά όργανα και τους οργανισμούς της Ένωσης, τηρουμένης της αρχής της επικουρικότητας, καθώς και στα κράτη μέλη, μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Κατά συνέπεια, οι ανωτέρω σέβονται τα δικαιώματα, τηρούν τις αρχές και προάγουν την εφαρμογή τους, σύμφωνα με τις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως της απονέμονται από τις Συνθήκες.

2. Ο παρών Χάρτης δεν διευρύνει το πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης πέραν των αρμοδιοτήτων της Ένωσης και δεν θεσπίζει νέες αρμοδιότητες και καθήκοντα για την Ένωση, ούτε τροποποιεί τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα όπως ορίζονται στις Συνθήκες.»

β) Η Συνθήκη ΕΕ

10. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ ορίζει τα εξής:

«1. Η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που περιέχονται στον [Χάρτη] της 7ης Δεκεμβρίου 2000, όπως προσαρμόστηκε στις 12 Δεκεμβρίου 2007, στο Στρασβούργο, ο οποίος έχει το ίδιο νομικό κύρος με τις Συνθήκες.

Οι διατάξεις του Χάρτη δεν συνεπάγονται καμία επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως αυτές ορίζονται στις Συνθήκες.»

γ) Η Συνθήκη ΛΕΕ

11. Κατά το άρθρο 143 ΣΛΕΕ:

«1. Σε περίπτωση δυσχερειών ή σοβαρής απειλής δυσχερειών στο ισοζύγιο πληρωμών ενός κράτους μέλους για το οποίο ισχύει παρέκκλιση, οι οποίες οφείλονται είτε σε ολική διατάραξη του ισοζυγίου πληρωμών είτε στο είδος των συναλλαγμάτων που διαθέτει και οι οποίες είναι σε θέση ιδίως να θέσουν σε κίνδυνο τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς ή την πραγματοποίηση της κοινής εμπορικής πολιτικής, η Επιτροπή εξετάζει αμελλητί την κατάσταση αυτού του κράτους, καθώς και τα μέτρα που αυτό έλαβε ή δύναται να λάβει σύμφωνα με τις διατάξεις των Συνθηκών, χρησιμοποιώντας όλα τα μέσα που διαθέτει. Η Επιτροπή υποδεικνύει τα μέτρα, τη λήψη των οποίων συνιστά στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος.

Αν η δράση που ανέλαβε ένα κράτος μέλος για το οποίο ισχύει παρέκκλιση και τα μέτρα που υπέδειξε η Επιτροπή αποδεικνύονται ανεπαρκή για να εξαλείψουν τις δυσχέρειες ή την απειλή δυσχερειών, η Επιτροπή, κατόπιν διαβουλεύσεως με την Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή, συνιστά στο Συμβούλιο την παροχή αμοιβαίας συνδρομής και τις κατάλληλες μεθόδους.

Η Επιτροπή ενημερώνει τακτικά το Συμβούλιο για την κατάσταση και τις εξελίξεις της.

2. Το Συμβούλιο παρέχει την αμοιβαία συνδρομή. Εκδίδει οδηγίες ή αποφάσεις που καθορίζουν τους όρους και τις λεπτομέρειές της. Η αμοιβαία συνδρομή δύναται ιδίως να συνίσταται:

- α) σε συντονισμένη δράση ενώπιον άλλων διεθνών οργανισμών, στους οποίους τα κράτη μέλη για τα οποία ισχύει παρέκκλιση δύναται να προσφεύγουν,
- β) σε μέτρα που είναι αναγκαία για την αποφυγή εκτροπών του εμπορίου, αν το ευρισκόμενο σε δυσχέρεια κράτος μέλος για το οποίο ισχύει παρέκκλιση διατηρεί ή επανεισάγει ποσοτικούς περιορισμούς έναντι τρίτων χωρών,
- γ) σε χορήγηση περιορισμένων πιστώσεων εκ μέρους άλλων κρατών μελών, εφόσον αυτά συμφωνούν.

3. Αν η προτεινομένη από την Επιτροπή αμοιβαία συνδρομή δεν παρασχεθεί από το Συμβούλιο ή αν η παρασχεθείσα αμοιβαία συνδρομή και τα ληφθέντα μέτρα είναι ανεπαρκή, η Επιτροπή επιτρέπει στο κράτος μέλος για το οποίο ισχύει παρέκκλιση και που ευρίσκεται σε δυσχέρεια, να λάβει μέτρα διασφαλίσεως, των οποίων οι όροι και οι λεπτομέρειες καθορίζονται από την Επιτροπή.

Το Συμβούλιο δύναται να ανακαλεί την άδεια αυτή και να τροποποιεί τους όρους και τις λεπτομέρειές της.»

2. Το παράγωγο δίκαιο

α) Ο κανονισμός 332/2002, η απόφαση 2009/458/ΕΚ και η απόφαση 2009/459/ΕΚ

12. Ο κανονισμός 332/2002 καθορίζει τις λεπτομέρειες που ισχύουν για τον μηχανισμό αμοιβαίας συνδρομής που προβλέπεται στο άρθρο 143 ΣΛΕΕ.

13. Συγκεκριμένα, το άρθρο 1 του κανονισμού αυτού ορίζει τα εξής:

«1. Θεσπίζεται κοινοτικός μηχανισμός μεσοπρόθεσμης οικονομικής στήριξης που επιτρέπει τη χορήγηση δανείων σε ένα ή περισσότερα κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν υφιστάμενες ή σοβαρώς επαπειλούμενες δυσχέρειες στο ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών ή στο ισοζύγιο κινήσεως κεφαλαίων. Μόνο τα κράτη μέλη που δεν έχουν εισ[αγ]άγει το ευρώ μπορούν να επωφεληθούν από τον παρόντα κοινοτικό μηχανισμό.

Το ανώτατο όριο, σε κεφάλαιο, των δανείων που είναι δυνατόν να χορηγηθούν στα κράτη μέλη στο πλαίσιο του μηχανισμού αυτού περιορίζεται σε 50 δισεκατ. ευρώ.

2. Για το σκοπό αυτό, σύμφωνα με απόφαση λαμβανομένη από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 3 και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή, η Επιτροπή εξουσιοδοτείται να συνάπτει, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, δανειοληπτικές πράξεις στις κεφαλαιαγορές ή με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.»

14. Το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού έχει ως εξής:

«1. Ο μηχανισμός μεσοπρόθεσμης οικονομικής στήριξης μπορεί να τεθεί σε εφαρμογή από το Συμβούλιο, με πρωτοβουλία:

- α) της Επιτροπής, η οποία ενεργεί βάσει του άρθρου 119 της Συνθήκης σε συμφωνία με το κράτος μέλος που ζητεί κοινοτική χρηματοδότηση·
- β) κράτους μέλους που αντιμετωπίζει υφιστάμενες ή σοβαρώς επαπειλούμενες δυσχέρειες στο ισοζύγιο τρεχουσών πληρωμών ή στο ισοζύγιο κίνησης κεφαλαίων.

2. Το κράτος μέλος που ζητεί μεσοπρόθεσμη οικονομική στήριξη διαβουλεύεται με την Επιτροπή την αξιολόγηση των χρηματοδοτικών του αναγκών και υποβάλλει σχέδιο προγράμματος προσαρμογής στην Επιτροπή και στην Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή. Το Συμβούλιο, αφού εξετάσει την κατάσταση του εν λόγω κράτους μέλους, καθώς και το πρόγραμμα προσαρμογής που υποβάλλει προς υποστήριξη του αιτήματός του, αποφασίζει κατά κανόνα κατά τη διάρκεια της ίδιας συνεδρίασης:

- α) για τη χορήγηση ή μη δανείου ή ενδεδειγμένης οικονομικής διευκόλυνσης, για το ύψος και τη μέση διάρκειά τους·
- β) για τους όρους οικονομικής πολιτικής υπό τους οποίους παρέχεται η μεσοπρόθεσμη οικονομική στήριξη, προκειμένου να αποκατασταθεί ή να εξασφαλισθεί ένα βιώσιμο ισοζύγιο πληρωμών·
- γ) για τις λεπτομέρειες της εκταμίευσης του δανείου ή της οικονομικής διευκόλυνσης, που κατά κανόνα αποδεσμεύονται ή εισπράττονται σε διαδοχικές δόσεις. Για την αποδέσμευση κάθε επιμέρους δόσης προαπαιτείται έλεγχος των αποτελεσμάτων της εφαρμογής του προγράμματος σε σχέση με τους στόχους που έχουν τεθεί.»

15. Το άρθρο 3α του κανονισμού 332/2002 ορίζει τα ακόλουθα:

«Η Επιτροπή και το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος συνάπτουν μνημόνιο συμφωνίας στο οποίο προσδιορίζονται επακριβώς οι όροι που έχει θέσει το Συμβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 3. Η Επιτροπή κοινοποιεί το μνημόνιο συμφωνίας προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.»

16. Κατά το άρθρο 1 της αποφάσεως 2009/458/ΕΚ⁵, η Κοινότητα χορηγεί αμοιβαία συνδρομή στη Ρουμανία με βάση το άρθρο 143 ΣΛΕΕ. Εξάλλου, με την απόφαση 2009/459/ΕΚ⁶, η Κοινότητα θέτει στη διάθεση της Ρουμανίας μεσοπρόθεσμο δάνειο ανώτατου ύψους 5 δισεκατομμυρίων ευρώ⁷.

17. Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, προβλέπει τα εξής:

«1. Η διαχείριση της χρηματοδοτικής συνδρομής γίνεται από την Επιτροπή με τρόπο συνεπή προς τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Ρουμανία και προς τις συστάσεις του Συμβουλίου, ιδίως τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις στο πλαίσιο της υλοποίησης του εθνικού προγράμματος μεταρρυθμίσεων καθώς και του προγράμματος σύγκλισης.

5 — Απόφαση του Συμβουλίου, της 6ης Μαΐου 2009, για την παροχή αμοιβαίας συνδρομής στη Ρουμανία (ΕΕ 2009, L 150, σ. 6).

6 — Απόφαση του Συμβουλίου, της 6ης Μαΐου 2009, για τη χορήγηση κοινοτικής μεσοπρόθεσμης χρηματοδοτικής συνδρομής στη Ρουμανία (ΕΕ 2009, L 150, σ. 8).

7 — Άρθρο 1, παράγραφος 1, της αποφάσεως αυτής.

2. Η Επιτροπή συμφωνεί με τις αρχές της Ρουμανίας, μετά από διαβούλευση με την [Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή], τους συγκεκριμένους όρους οικονομικής πολιτικής που συνοδεύουν τη χρηματοδοτική συνδρομή, όπως ορίζεται στο άρθρο 3 παράγραφος 5 [της ίδιας αυτής αποφάσεως]. Οι όροι αυτοί καθορίζονται σε μνημόνιο συμφωνίας, λαμβάνοντας υπόψη τις δεσμεύσεις και τις συστάσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1 [...].».

18. Κατόπιν των αποφάσεων αυτών, συνήφθη το μνημόνιο συμφωνίας.

19. Το σημείο 5, στοιχείο d, του εν λόγω μνημονίου συμφωνίας, υπό τον τίτλο «διαρθρωτική μεταρρύθμιση», περιέχει συστάσεις σχετικά με μέτρα για τη βελτίωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοικήσεως, για την αύξηση της ποιότητας της δημόσιας διοικήσεως σε διάφορους τομείς, και ιδίως όσον αφορά τις δομές λήψεως αποφάσεων, την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ των φορέων, την εσωτερική οργάνωση των βασικών υπουργείων, τη σφαίρα της ευθύνης για την υλοποίηση των όσων προβλέπονται καθώς και την προσαρμογή του αριθμού των μελών του προσωπικού και της διαχειρίσεως των ανθρώπινων πόρων.

β) Η οδηγία 2000/78

20. Σκοπός της οδηγίας 2000/78 είναι, κατά το άρθρο 1 αυτής, η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.

21. Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,

β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας, ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα εκτός εάν,

i) η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία [...].».

B – Το ρουμανικό δίκαιο

22. Το άρθρο 83 του legea n° 303/2004 privind statutul judecătorilor și al procurorilor (νόμος 303/2004 σχετικά με το καθεστώς των δικαστών και των εισαγγελέων), της 28ης Ιουνίου 2004 (*Monitorul Oficial al României*, τμήμα I, αριθ. 826, της 13ης Σεπτεμβρίου 2005), επέτρεπε τη σάρρευση της ιδιότητας του δικαστικού λειτουργού μόνο με την ιδιότητα του διδάσκοντος στην ανώτατη εκπαίδευση. Επιπλέον, ο νόμος αυτός προέβλεπε ότι η σύνταξη των δικαστών και των εισαγγελέων που έπαυσαν να ασκούν τα καθήκοντά τους λόγω συνταξιοδοτήσεως μπορεί να σωρεύεται με τα εισοδήματα από επαγγελματική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του ύψους των εν λόγω εισοδημάτων.

23. Στις 5 Νοεμβρίου 2009 ψηφίστηκε ο *legea n° 329/2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional [Monitorul Oficial al României, τμήμα I, αριθ. 761, της 9ης Νοεμβρίου 2009 (νόμος 329/2009 σχετικά με την αναδιοργάνωση ορισμένων δημοσίων αρχών και φορέων, τον εξορθολογισμό των δημοσίων δαπανών, τη στήριξη των επιχειρήσεων και την τήρηση των συμφωνιών-πλαίσια που έχουν συναφθεί με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο)]*⁸.

24. Το άρθρο 2 του νόμου αυτού ορίζει ότι τα θεσπιζόμενα με αυτόν μέτρα έχουν έκτακτο χαρακτήρα και αποβλέπουν στην άμβλυνση των συνεπειών της οικονομικής κρίσεως και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το μνημόνιο συμφωνίας και από τη συμφωνία Stand-By που συνήφθη μεταξύ της Ρουμανίας και της Επιτροπής καθώς και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ).

25. Ο εν λόγω νόμος επέβαλε, μεταξύ άλλων, μείωση του ύψους των μισθών, μέτρο το οποίο εφαρμόστηκε και στον τομέα της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Κατά το άρθρο 3 του ίδιου νόμου, τα μέτρα που θεσπίζονται με βάση το μνημόνιο συμφωνίας αποσκοπούν στην αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσεως. Τα μέτρα αυτά συνίστανται στη μείωση των δαπανών προσωπικού στη δημόσια διοίκηση, με τη μείωση των μισθών καθώς και με την αναδιοργάνωση ή την κατάργηση δημοσίων αρχών ή φορέων, μέσω της συνενώσεώς τους διά της απορροφήσεως, της συγχωνεύσεως, της διασπάσεως ή της μειώσεως του προσωπικού τους.

26. Τα άρθρα 17 έως 26 του νόμου 329/2009 απαγορεύουν τη σώρευση της καθαρής συντάξεως με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.

27. Ειδικότερα, το άρθρο 17 του νόμου αυτού ορίζει ότι οι δικαιούχοι συντάξεως που υπάγονται στο δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα ή σε άλλα συστήματα που δεν ανήκουν στο δημόσιο σύστημα, οι οποίοι έχουν εισοδήματα από μισθωτή εργασία ή, κατά περίπτωση, εισοδήματα νομίμως εξομοιούμενα με μισθό, τα οποία προέρχονται από δραστηριότητα που ασκείται βάσει ατομικής συμβάσεως εργασίας, υπηρεσιακής σχέσεως ή πράξεως διορισμού, σύμφωνα με τον νόμο, σε κεντρική ή τοπική δημόσια αρχή ή φορέα, ανεξαρτήτως του τρόπου χρηματοδοτήσεώς τους και του βαθμού εποπτείας επ' αυτών, σε αυτόνομο δημόσιο οργανισμό, σε δημόσια εταιρία, δημόσια επιχείρηση ή εμπορική εταιρία με κεφάλαιο ανήκον εξ ολοκλήρου ή κατά πλειοψηφία στο κράτος ή σε διοικητική ή τοπική αρχή, μπορούν να σωρεύσουν την καθαρή σύνταξή τους με τα ως άνω εισοδήματα αν το ύψος της συντάξεως δεν υπερβαίνει τον μέσο ακαθάριστο εθνικό μισθό βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση και ο οποίος εγκρίνεται με τον νόμο περί του κρατικού προϋπολογισμού για την κοινωνική ασφάλιση.

28. Το άρθρο 18 του εν λόγω νόμου προβλέπει ότι οι συνταξιούχοι που αναφέρονται στο άρθρο 17 του νόμου, οι οποίοι ασκούν επαγγελματική δραστηριότητα βάσει ατομικής συμβάσεως εργασίας, υπηρεσιακής σχέσεως ή πράξεως διορισμού οφείλουν, εντός προθεσμίας 15 ημερών από τη θέση σε ισχύ του κεφαλαίου στο οποίο ανήκει η εν λόγω διάταξη, να επιλέξουν γραπτώς μεταξύ της αναστολής της καταβολής της συντάξεως κατά τη διάρκεια της ασκήσεως της δραστηριότητάς τους και της λύσεως της εργασιακής ή της υπηρεσιακής τους σχέσεως ή της παύσεως των αποτελεσμάτων της πράξεως διορισμού, αν το ύψος της καθαρής συντάξεως που τους καταβάλλεται υπερβαίνει τον μέσο ακαθάριστο εθνικό μισθό.

8 — Στο εξής: νόμος 329/2009.

29. Τέλος, το άρθρο 20 του νόμου 329/2009 ορίζει ότι η μη συμμόρφωση προς την υποχρέωση επιλογής εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας συνεπάγεται αυτοδικαίως τη λύση της εργασιακής σχέσεως που συνήφθη βάσει της ατομικής συμβάσεως εργασίας ή της πράξεως διορισμού, καθώς και της υπηρεσιακής σχέσεως.

30. Ούτε το μνημόνιο συμφωνίας ούτε ο ανωτέρω νόμος κάνουν αναφορά στις δικαστικές ή τις εισαγγελικές αρχές ούτε και στους συνταξιοδοτηθέντες δικαστές ή εισαγγελείς.

31. Κατά το άρθρο 21 του legea n° 554/2004 contenciosului administrativ (νόμου 554/2004 περί διοικητικών διαφορών)⁹, της 2ας Δεκεμβρίου 2004 (*Monitorul Oficial al României*, τμήμα I, αριθ. 1154, της 7ης Δεκεμβρίου 2004), λόγω αναθεώρησης αποτελεί, εκτός από εκείνους που προβλέπονται στον κώδικα πολιτικής δικονομίας, η έκδοση τελεσίδικης αποφάσεως με ισχύ δεδικασμένου κατά παράβαση της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης την οποία προβλέπει το άρθρο 148, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφος 2, του ρουμανικού Συντάγματος, όπως έχει τροποποιηθεί.

II – Τα πραγματικά περιστατικά

32. Οι προσφεύγοντες είναι δικαστικοί λειτουργοί οι οποίοι, μετά την είσοδό τους στο δικαστικό σώμα, υπηρέτησαν και ως διδάσκοντες στη νομική σχολή, σε θέσεις τις οποίες κατέλαβαν κατόπιν διαγωνισμού. Συνεπώς, άσκησαν σωρευτικώς το δικαστικό λειτούργημα και το λειτούργημα του πανεπιστημιακού διδασκάλου.

33. Κατά το έτος 2009, οι προσφεύγοντες συνταξιοδοτήθηκαν ως δικαστικοί λειτουργοί και συνέχισαν να διδάσκουν στο πανεπιστήμιο. Προ του 2009, η σώρευση συντάξεως από τον δημόσιο τομέα με απασχόληση επίσης στον δημόσιο τομέα επιτρεπόταν ανεξαρτήτως του ύψους των εισοδημάτων που προέρχονταν από την επαγγελματική αυτή δραστηριότητα.

34. Από τη θέση σε ισχύ του νόμου 329/2009, οι προσφεύγοντες δεν δύνανται πλέον να σωρεύουν τη σύνταξή τους ως δικαστικών λειτουργών με τον πανεπιστημιακό μισθό τους αν η σύνταξη αυτή υπερβαίνει τον μέσο ακαθάριστο εθνικό μισθό βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, κατά τον χρόνο της θέσεως σε εφαρμογή της ανωτέρω απαγορεύσεως, οι δικαστές και εισαγγελείς που σώρευαν την ανταποδοτική σύνταξη του δικαστικού λειτουργού με τον μισθό του πανεπιστημιακού διδασκάλου δεν υπερέβαιναν τους δέκα σε όλη τη χώρα.

35. Με την από 4 Νοεμβρίου 2009 απόφαση, το Curtea Constituțională (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ρουμανία) έκρινε τον νόμο 329/2009 σύμφωνο με το Σύνταγμα.

36. Στις 28 Δεκεμβρίου 2009, το Casa Județeană de Pensii Sibiu (ταμείο συντάξεων του Sibiu, Ρουμανία) αποφάσισε να αναστείλει την καταβολή των χορηγούμενων στους προσφεύγοντες συντάξεων.

37. Με δικόγραφο της 1ης Μαρτίου 2010, οι προσφεύγοντες άσκησαν προσφυγή ενώπιον του Tribunalul Sibiu (Πρωτοδικείου του Sibiu, Ρουμανία), ζητώντας, μεταξύ άλλων, την ακύρωση της από 28 Δεκεμβρίου 2009 αποφάσεως. Με την από 3 Μαΐου 2012 απόφαση, το δικαστήριο αυτό απέρριψε την προσφυγή τους.

9 — Στο εξής: νόμος 554/2004.

38. Οι προσφεύγοντες άσκησαν έφεση κατά της ανωτέρω δικαστικής αποφάσεως ενώπιον του Curtea de Apel Alba Iulia (Εφετείου της Alba Iulia) ζητώντας, εκ νέου, την υποβολή προδικαστικού ερωτήματος ερμηνείας στο Δικαστήριο. Με την από 9 Νοεμβρίου 2012 απόφαση, το Curtea de Apel Alba Iulia, Secția pentru conflicte de muncă și asigurări sociale (Εφετείο της Alba Iulia, τμήμα εργατικών διαφορών και διαφορών κοινωνικής ασφάλισης, Ρουμανία) απέρριψε την έφεση.

39. Οι προσφεύγοντες ζητούν, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, την αναθεώρηση της ανωτέρω δικαστικής αποφάσεως, μεταξύ άλλων διότι θεωρούν ότι, στην απόφαση αυτή, το δικαστήριο που την εξέδωσε δεν εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους αρνήθηκε να αναγνωρίσει την άμεση ισχύ και την υπεροχή των διατάξεων της Συνθήκης ΛΕΕ ούτε τους λόγους για τους οποίους αρνήθηκε να εφαρμόσει τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου.

III – Τα προδικαστικά ερωτήματα

40. Το Curtea de Apel Alba Iulia (Εφετείο της Alba Iulia) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Δύναται [το μνημόνιο συμφωνίας] να θεωρηθεί πράξη, απόφαση, ανακοίνωση κ.λπ. παράγouσα έννομα αποτελέσματα κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου [αποφάσεις της 3ης Φεβρουαρίου 1976, Manghera κ.λπ. (59/75, EU:C:1976:14), και της 20ής Μαρτίου 1997, Γαλλία κατά Επιτροπής (C-57/95, EU:C:1997:164)], και δύναται να υποβληθεί στην ερμηνεία του Δικαστηρίου;
- 2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, έχει το [μνημόνιο συμφωνίας] την έννοια ότι, προκειμένου να αμβλυνθούν οι συνέπειες της οικονομικής κρίσεως μέσω της μείωσης των εξόδων προσωπικού, η Επιτροπή νομίμως δύναται να επιβάλει τη θέσπιση εθνικού νόμου με τον οποίο ένα πρόσωπο στερείται το δικαίωμά του να λαμβάνει ανταποδοτική σύνταξη για πάνω από 30 έτη εισφορών, θεμελιωμένη σύννομα και εισπραχθείσα πριν από τον εν λόγω νόμο, επειδή το πρόσωπο αυτό λαμβάνει μισθό για δραστηριότητα την οποία ασκεί βάσει συμβάσεως εργασίας και η οποία είναι διαφορετική από εκείνη για την οποία συνταξιοδοτήθηκε;
- 3) Έχει το [μνημόνιο συμφωνίας] την έννοια ότι, προκειμένου να αμβλυνθούν οι συνέπειες της οικονομικής κρίσεως, η Επιτροπή νομίμως δύναται να επιβάλει τη θέσπιση εθνικού νόμου με τον οποίο ένα πρόσωπο στερείται πλήρως και επ' αόριστον το δικαίωμά του να λαμβάνει ανταποδοτική σύνταξη για πάνω από 30 έτη εισφορών, θεμελιωμένη σύννομα και εισπραχθείσα πριν από τον εν λόγω νόμο, επειδή το πρόσωπο αυτό λαμβάνει μισθό για δραστηριότητα την οποία ασκεί βάσει συμβάσεως εργασίας και η οποία είναι διαφορετική από εκείνη για την οποία συνταξιοδοτήθηκε;
- 4) Έχει το εν λόγω μνημόνιο στο σύνολό του, και ειδικότερα το σημείο του 5, στοιχείο d, το οποίο αφορά την αναδιοργάνωση της δημόσιας διοικήσεως και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητάς της, την έννοια ότι, προκειμένου να αμβλυνθούν οι συνέπειες της οικονομικής κρίσεως, η Επιτροπή νομίμως επέβαλε τη θέσπιση εθνικού νόμου ο οποίος επιβάλλει, για τους συνταξιούχους υπαλλήλους των δημόσιων φορέων, απαγόρευση της σωρεύσεως συντάξεως με μισθό;
- 5) Έχουν τα άρθρα 17, 20, 21 και 47 του Χάρτη, το άρθρο 6 ΣΕΕ, το άρθρο 110 ΣΛΕΕ, η αρχή της ασφάλειας δικαίου, η οποία κατοχυρώνεται στο δίκαιο της Ένωσης, και η νομολογία του Δικαστηρίου την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτά ρύθμιση, όπως το άρθρο 21, παράγραφος 2, του νόμου 554/2004, το οποίο προβλέπει, σε περίπτωση παραβιάσεως της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, δυνατότητα αναθεωρήσεως μόνο των εθνικών δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται στο πλαίσιο διοικητικών διαφορών και δεν παρέχει δυνατότητα αναθεωρήσεως των

εθνικών δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται σε άλλους τομείς (αστικές, ποινικές, εμπορικές κ.λπ. υποθέσεις) σε περίπτωση παραβίασεως από τις εν λόγω αποφάσεις της ίδιας αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης;

- 6) Αντιβαίνει στο άρθρο 6 ΣΕΕ [στην ενοποιημένη απόδοση του έτους 2010] ρύθμιση κράτους μέλους εξαρτώσα την καταβολή της συντάξεως των τακτικών δικαστών, η οποία θεμελιώθηκε βάσει εισφορών τους [που καταβλήθηκαν] σε διάστημα άνω των 30 ετών ασκήσεως του δικαστικού λειτουργήματος, από τη λύση της συμβάσεως απασχολήσεώς τους στον τομέα της πανεπιστημιακής διδασκαλίας του δικαίου;
- 7) Αντιβαίνει στο άρθρο 6 ΣΕΕ [στην ενοποιημένη απόδοση του έτους 2010], στο άρθρο 17, παράγραφος 1, του Χάρτη και στη νομολογία του Δικαστηρίου ρύθμιση η οποία αφαιρεί από τους δικαστικούς λειτουργούς το δικαίωμά τους ιδιοκτησίας επί της συντάξεως, ενώ αυτό θεμελιώθηκε βάσει εισφορών σε διάστημα άνω των 30 ετών και ενώ για την πανεπιστημιακή τους δραστηριότητα οι δικαστικοί κατέβαλαν και καταβάλλουν χωριστά εισφορές σε ταμείο συντάξεων;
- 8) Αντιβαίνει στο άρθρο 6 ΣΕΕ [στην ενοποιημένη απόδοση του έτους 2010], στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2000/78, για την ίση μεταχείριση των προσώπων ασχέτως της φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, καθώς και στη νομολογία του Δικαστηρίου απόφαση εκδοθείσα από το Συνταγματικό Δικαστήριο κράτους μέλους, το οποίο, κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας ενός νόμου, έκρινε ότι το δικαίωμα σωρεύσεως συντάξεως με μισθό ανήκει μόνο στα πρόσωπα που διορίζονται για συγκεκριμένη θητεία, στερώντας το εν λόγω δικαίωμα από τους τακτικούς δικαστές, στους οποίους απαγορεύεται η είσπραξη της συντάξεως, η οποία θεμελιώθηκε βάσει προσωπικών εισφορών που κατέβαλαν σε διάστημα άνω των 30 ετών, επειδή διατήρησαν τα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα στο πλαίσιο της πανεπιστημιακής διδασκαλίας του δικαίου;
- 9) Αντιβαίνει στο άρθρο 6 ΣΕΕ [στην ενοποιημένη απόδοση του έτους 2010] και στη νομολογία του Δικαστηρίου ρύθμιση αναβάλλουσα επ' αόριστον την καταβολή της συντάξεως των δικαστικών, η οποία θεμελιώθηκε βάσει εισφορών που κατέβαλαν σε διάστημα άνω των 30 ετών, εξαρτώντας την καταβολή της από την παύση της πανεπιστημιακής τους δραστηριότητας;
- 10) Αντιβαίνει στο άρθρο 6 ΣΕΕ [στην ενοποιημένη απόδοση του έτους 2010] και στη νομολογία του Δικαστηρίου ρύθμιση η οποία αίρει την ισορροπία που πρέπει να τηρείται μεταξύ της προστασίας της ατομικής ιδιοκτησίας και των απαιτήσεων γενικού συμφέροντος, υποχρεώνοντας μόνο συγκεκριμένη κατηγορία προσώπων να υποστούν την απώλεια της συντάξεως δικαστή επειδή ασκούν πανεπιστημιακή δραστηριότητα;»

IV – Ανάλυση

41. Προκειμένου να δοθεί πρόσφορη απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, προτείνω στο Δικαστήριο να αναδιατυπώσει τα υποβληθέντα ερωτήματα ως ακολούθως.

42. Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το μνημόνιο συμφωνίας μπορεί να θεωρηθεί ως πράξη θεσμικού οργάνου της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ και να υποβληθεί, στην περίπτωση αυτή, στην ερμηνεία του Δικαστηρίου.

43. Με το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να πληροφορηθεί αν το εν λόγω μνημόνιο συμφωνίας, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, μπορεί να επιβάλει τη θέσπιση εθνικής νομοθεσίας, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.

44. Με το έκτο, το έβδομο, το ένατο και το δέκατο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν το άρθρο 6 ΣΕΕ καθώς και τα άρθρα 17, 20 και 21 του Χάρτη έχουν την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτά εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν η σύνταξη αυτή υπερβαίνει ορισμένο ύψος.

45. Με το όγδοο ερώτημά του, φρονώ ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο να κρίνει κατά πόσον το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2000/78 έχει την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτό εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει, όσον αφορά τα πρόσωπα που απασχολούνται στον δημόσιο τομέα, τη σώρευση της καθαρής συντάξεως με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση, ενώ η νομοθεσία αυτή δεν έχει εφαρμογή επί των προσώπων που απασχολούνται στον δημόσιο τομέα και σωρεύουν την καθαρή τους σύνταξη με τον μισθό που εισπράττουν κατά τη διάρκεια θητείας που προβλέπεται στο ρουμανικό Σύνταγμα.

46. Τέλος, με το πέμπτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 47 του Χάρτη καθώς και οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας έχουν την έννοια ότι αποκλείουν εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση παραβιάσεως της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, σε αναθεώρηση υπόκεινται μόνον οι τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις με ισχύ δεδικασμένου που εκδίδονται στο πλαίσιο διοικητικών διαφορών και όχι οι δικαστικές αποφάσεις που εκδίδονται σε άλλους τομείς, όπως σε αστικές, ποινικές ή εμπορικές υποθέσεις.

A – Επί του πρώτου ερωτήματος, σχετικά με την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να ερμηνεύσει το μνημόνιο συμφωνίας

47. Το πρώτο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αφορά, στην πραγματικότητα, το ζήτημα αν μνημόνιο συμφωνίας όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη συγκαταλέγεται στις πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 267, στοιχείο β', ΣΛΕΕ, και μπορεί συνεπώς να ερμηνευθεί από το Δικαστήριο.

48. Υπενθυμίζω ότι, κατά το εν λόγω άρθρο, το Δικαστήριο αποφαινεται με προδικαστικές αποφάσεις επί του κύρους και της ερμηνείας των πράξεων των θεσμικών ή λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η διάταξη αυτή του παρέχει «αρμοδιότητα να αποφαινεται προδικαστικώς ως προς το κύρος και την ερμηνεία των πράξεων των οργάνων της [Ένωσης], χωρίς να εξαιρεί κανένα είδος πράξεως»¹⁰.

10 — Βλ. αποφάσεις της 13ης Δεκεμβρίου 1989, Grimaldi (C-322/88, EU:C:1989:646, σκέψη 8), και της 11ης Μαΐου 2006, Friesland Coberco Dairy Foods (C-11/05, EU:C:2006:312, σκέψη 36). Η υπογράμμιση δική μου.

49. Δεν χωρεί κατ' εμέ αμφιβολία ότι το μνημόνιο συμφωνίας συνιστά, κατά τα ανωτέρω, πράξη των θεσμικών οργάνων. Πράγματι, το μνημόνιο συνήφθη βάσει του άρθρου 143 ΣΛΕΕ, το οποίο απονέμει στην Ένωση αρμοδιότητα για την ανάληψη δεσμεύσεων έναντι κράτους μέλους. Ειδικότερα, το άρθρο αυτό ορίζει ότι μπορεί να χορηγηθεί αμοιβαία συνδρομή σε κράτος μέλος που αντιμετωπίζει δυσχέρειες ή σοβαρή απειλή δυσχερειών στο ισοζύγιο πληρωμών και ότι το θεσμικό όργανο το οποίο συνιστά την αμοιβαία αυτή συνδρομή είναι η Επιτροπή, ενώ το Συμβούλιο την εγκρίνει διά αποφάσεως.

50. Στο πλαίσιο αυτό, ο κανονισμός 332/2002 καθορίζει τις λεπτομέρειες εφαρμογής του προβλεπόμενου στο ανωτέρω άρθρο μηχανισμού αμοιβαίας συνδρομής. Συγκεκριμένα, το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού ορίζει ότι, σύμφωνα με απόφαση λαμβανομένη από το Συμβούλιο βάσει του άρθρου 3 του ίδιου κανονισμού και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Δημοσιονομική Επιτροπή, η Επιτροπή εξουσιοδοτείται να συνάπτει, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, δανειοληπτικές πράξεις στις κεφαλαιαγορές ή με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

51. Το άρθρο 3α, πρώτη περίοδος, του εν λόγω κανονισμού ορίζει ότι η Επιτροπή και το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος συνάπτουν μνημόνιο συμφωνίας στο οποίο προσδιορίζονται επακριβώς οι όροι που έχει θέσει το Συμβούλιο σύμφωνα με το άρθρο 3 του αυτού κανονισμού. Το μνημόνιο συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ρουμανίας συνήφθη ακριβώς βάσει της ανωτέρω διαδικασίας, με την έκδοση δύο διαδοχικών αποφάσεων από το Συμβούλιο, μίας για την παροχή αμοιβαίας συνδρομής στη Ρουμανία δυνάμει του άρθρου 143 ΣΛΕΕ¹¹ και μίας για τη θέση στη διάθεση του εν λόγω κράτους μέλους μεσοπρόθεσμου δανείου ανώτατου ύψους πέντε δισεκατομμυρίων ευρώ¹².

52. Συνεπώς, το μνημόνιο συμφωνίας αποτελεί την εξειδίκευση δεσμεύσεως μεταξύ της Ένωσης και κράτους μέλους σχετικά με οικονομικό πρόγραμμα το οποίο αποτελεί προϊόν διαπραγματεύσεως μεταξύ των μερών και δυνάμει του οποίου το οικείο κράτος μέλος αναλαμβάνει την υποχρέωση να τηρήσει τους προκαθορισμένους οικονομικούς στόχους, προκειμένου να μπορέσει να επωφεληθεί, υπό την επιφύλαξη της τηρήσεως της δεσμεύσεως αυτής, της οικονομικής συνδρομής της Ένωσης.

53. Βεβαίως, όπως υπενθύμισε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το μνημόνιο συμφωνίας δεν παράγει δεσμευτικά έννομα αποτελέσματα. Ωστόσο, σε αντίθεση με τις προϋποθέσεις παραδεκτού της προσφυγής ακυρώσεως βάσει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής του άρθρου 267 ΣΛΕΕ δεν προϋποθέτει να σκοπεί η ερμηνευτέα πράξη στην παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων. Αρκεί η εν λόγω πράξη να αποτελεί «πράξ[η] των θεσμικών ή λοιπών οργάνων ή οργανισμών της Ένωσης». Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η προδικαστική παραπομπή μπορεί να αφορά και μη δεσμευτικές πράξεις της Ένωσης¹³.

54. Επομένως, η ιδιαίτερη φύση του μνημονίου συμφωνίας δεν αποκλείει την ερμηνεία του από το Δικαστήριο στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής.

55. Συνεπώς, έχω τη γνώμη ότι το μνημόνιο συμφωνίας πρέπει να θεωρηθεί ως πράξη των θεσμικών οργάνων της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ και ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο για την ερμηνεία του.

11 — Βλ. απόφαση 2009/458.

12 — Βλ. απόφαση 2009/459.

13 — Βλ. αποφάσεις της 13ης Δεκεμβρίου 1989, Grimaldi (C-322/88, EU:C:1989:646, σκέψη 8), και της 8ης Απριλίου 1992, Wagner (C-94/91, EU:C:1992:181, σκέψεις 16 και 17).

Β – Επί του δεύτερου, του τρίτου και του τέταρτου ερωτήματος, σχετικά με την ερμηνεία του μνημονίου συμφωνίας

56. Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να πληροφορηθεί αν το μνημόνιο συμφωνίας μπορεί να επιβάλει τη θέσπιση εθνικής νομοθεσίας όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.

57. Όπως επισήμανα στο σημείο 52 των παρουσών προτάσεων, το μνημόνιο συμφωνίας εξαρτά την παροχή οικονομικής συνδρομής εκ μέρους της Κοινότητας από την τήρηση των οικονομικών δεσμεύσεων τις οποίες ανέλαβε η Ρουμανία. Στο σημείο 5, πρώτο εδάφιο, του μνημονίου αυτού ορίζεται, συναφώς, ότι η καταβολή της κάθε δόσης τελεί υπό τον όρο της εκτελέσεως του οικονομικού προγράμματος της Ρουμανικής Κυβερνήσεως. Για κάθε δόση έχουν καθοριστεί ειδικά κριτήρια οικονομικής πολιτικής, τα οποία εξειδικεύονται στο παράρτημα I του εν λόγω μνημονίου.

58. Περαιτέρω, το μνημόνιο συμφωνίας προσδιορίζει τους γενικούς στόχους του οικονομικού προγράμματος που κατήρτισε η Ρουμανία. Μολονότι είναι αληθές ότι το εν λόγω μνημόνιο προβλέπει ότι το συνταξιοδοτικό σύστημα πρέπει να μεταρρυθμιστεί, καθορίζοντας συγκεκριμένα μέτρα όπως η αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησεως ή η αναπροσαρμογή των συντάξεων του δημοσίου τομέα βάσει των καταναλωτικών τιμών¹⁴, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ουδεμία αναφορά γίνεται σε απαγόρευση της σωρεύσεως της συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς.

59. Όπως διευκρινίζει η Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της¹⁵, απόκειται στις ρουμανικές αρχές να θεσπίσουν τα μέτρα που θεωρούν κατάλληλα και αναγκαία για την εκπλήρωση των γενικών στόχων που προσδιορίζονται με το μνημόνιο συμφωνίας.

60. Επομένως, το εν λόγω μνημόνιο έχει την έννοια ότι δεν επιβάλλει τη θέσπιση εθνικής νομοθεσίας όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.

Γ – Επί του έκτου, του έβδομου, του ένατου και του δέκατου ερωτήματος, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 6 ΣΕΕ καθώς και των άρθρων 17, 20 και 21 του Χάρτη

61. Με το έκτο, το έβδομο, το ένατο και το δέκατο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί από το Δικαστήριο αν το άρθρο 6 ΣΕΕ καθώς και τα άρθρα 17, 20 και 21 του Χάρτη έχουν την έννοια ότι αντιβαίνει σε αυτά εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν η σύνταξη αυτή υπερβαίνει ορισμένο ύψος.

62. Συναφώς, πρέπει καταρχάς να υπομνησθεί ότι οι επιταγές που απορρέουν από την προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων δεσμεύουν τα κράτη μέλη σε όλες τις περιπτώσεις που αυτά καλούνται να εφαρμόσουν το δίκαιο της Ένωσης¹⁶.

14 — Βλ. σημείο 5, στοιχείο b, τέταρτο εδάφιο, του εν λόγω μνημονίου.

15 — Βλ. σημείο 25 των παρατηρήσεων.

16 — Βλ. απόφαση της 11ης Οκτωβρίου 2007, Möllendorf και Möllendorf-Niehuus (C-117/06, EU:C:2007:596, σκέψη 78), και διάταξη της 7ης Μαρτίου 2013, Sindicato dos Bancários do Norte κ.λπ. (C-128/12, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2013:149, σκέψη 10).

63. Συγκεκριμένα, τα θεμελιώδη δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην έννομη τάξη της Ένωσης μπορούν να εφαρμόζονται σε όλες τις καταστάσεις που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, αλλά όχι πέραν των καταστάσεων αυτών. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο έχει ήδη υπενθυμίσει ότι δεν μπορεί να εκτιμήσει, με γνώμονα τον Χάρτη, εθνική κανονιστική ρύθμιση που δεν εντάσσεται στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης. Αντιθέτως, όταν η ρύθμιση αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου αυτού, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, οφείλει να παρέχει όλα τα αναγκαία ερμηνευτικά στοιχεία για την εκτίμηση, εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου, της συμφωνίας της κανονιστικής αυτής ρυθμίσεως με τα θεμελιώδη δικαιώματα των οποίων διασφαλίζει τον σεβασμό¹⁷.

64. Κατά συνέπεια, το ζήτημα που ανακύπτει είναι αν, εν προκειμένω, ο νόμος 329/2009 συνιστά εφαρμογή του μνημονίου συμφωνίας κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη και της προμνημονευθείσας νομολογίας.

1. Επί της εφαρμογής του Χάρτη

65. Ο νόμος 329/2009 εκδόθηκε με σκοπό τη συμμόρφωση προς τις δεσμεύσεις που ανέλαβε η Ρουμανία έναντι της Κοινότητας, δεσμεύσεις οι οποίες περιέχονται στο μνημόνιο συμφωνίας, όπως προκύπτει ρητώς από το ίδιο το γράμμα του νόμου αυτού, που τιτλοφορείται «Νόμος σχετικά με την αναδιοργάνωση ορισμένων δημοσίων αρχών και φορέων, τον εξορθολογισμό των δημοσίων δαπανών, τη στήριξη των επιχειρήσεων και την τήρηση των συμφωνιών-πλαίσιων που έχουν συναφθεί με την [Επιτροπή] και το [ΔΝΤ]».

66. Ομοίως, το άρθρο 2 του εν λόγω νόμου είναι απολύτως σαφές καθόσον ορίζει ότι τα θεσπιζόμενα με αυτόν μέτρα έχουν έκτακτο χαρακτήρα και αποβλέπουν στην άμβλυση των συνεπειών της οικονομικής κρίσεως και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το μνημόνιο συμφωνίας και από τη συμφωνία Stand-By που συνήφθη μεταξύ της Ρουμανίας και της Επιτροπής καθώς και του ΔΝΤ.

67. Όπως εκτέθηκε στα σημεία 49 έως 52 των παρούσων προτάσεων, το εν λόγω μνημόνιο συμφωνίας εξειδικεύει την προβλεπόμενη στο άρθρο 143 ΣΛΕΕ διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο εξέδωσε δύο αποφάσεις, μεταξύ των οποίων την απόφαση 2009/459 που προβλέπει εκταμίευση κάθε περαιτέρω δόσης της οικονομικής ενισχύσεως υπό την προϋπόθεση της ικανοποιητικής εκτελέσεως του νέου οικονομικού προγράμματος της Ρουμανικής Κυβερνήσεως, οι όροι του οποίου καθορίζονται στο εν λόγω μνημόνιο συμφωνίας¹⁸.

68. Μεταξύ των όρων αυτών, επισημαίνω ότι το σημείο 5, στοιχείο α, του μνημονίου συμφωνίας προβλέπει μείωση των μισθολογικών δαπανών του δημόσιου τομέα, ενώ στο ίδιο σημείο, στοιχείο β, τέταρτο εδάφιο, προβλέπεται η μεταρρύθμιση των βασικών παραμέτρων του συνταξιοδοτικού συστήματος με σκοπό τη μακροπρόθεσμη βελτίωση των δημοσίων οικονομικών.

69. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο νόμος 329/2009 θεσπίστηκε για να θέσει σε εφαρμογή τις ανωτέρω δεσμεύσεις που ανέλαβε η Ρουμανία με το μνημόνιο συμφωνίας, το οποίο, όπως εκτέθηκε στα σημεία 49 έως 52 των παρούσων προτάσεων, αποτελεί τμήμα του δικαίου της Ένωσης. Συνεπώς, η περίπτωση των προσφευγόντων της κύριας δίκης διέπεται όντως από το δίκαιο της Ένωσης.

17 — Βλ. απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, σκέψη 19). Βλ. επίσης, από την πρόσφατη νομολογία, απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2016, Petruhhin (C-182/15, EU:C:2016:630).

18 — Βλ. άρθρο 3, παράγραφος 5, της αποφάσεως αυτής.

70. Συναφώς, δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι το μνημόνιο συμφωνίας καταλείπει στη Ρουμανία περιθώριο διακριτικής ευχέρειας προκειμένου να επιλέξει τα καταλληλότερα για την εκπλήρωση των ανωτέρω δεσμεύσεων μέτρα, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη μέτρο το οποίο απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν η σύνταξη αυτή υπερβαίνει ορισμένο ύψος. Κατά τη γνώμη μου, οι στόχοι που μνημονεύονται στο άρθρο 3, παράγραφος 5, της αποφάσεως 2009/459 καθώς και στο μνημόνιο συμφωνίας είναι αρκούντως λεπτομερείς και σαφείς ώστε να συνιστούν ειδική ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης στον συγκεκριμένο τομέα, σε αντίθεση με τις απλές συστάσεις που απευθύνει το Συμβούλιο, βάσει του άρθρου 126 ΣΛΕΕ, προς τα κράτη μέλη το δημόσιο έλλειμμα των οποίων κρίνεται υπερβολικό.

71. Επομένως, φρονώ ότι ο νόμος 329/2009 εφαρμόζει το δίκαιο της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη και ότι ο Χάρτης είναι, συνεπώς, εφαρμοστέος στη διαφορά της κύριας δίκης.

2. Επί της παραβάσεως των άρθρων 17, 20 και 21 του Χάρτη

72. Διευκρινίζω ευθύς εξαρχής ότι η ανάλυσή μου αφορά αποκλειστικά το άρθρο 17 του Χάρτη. Ειδικότερα, όσον αφορά τα άρθρα 20 και 21 του τελευταίου, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το αιτούν δικαστήριο αρκείται σε απλή μνεία τους στο προδικαστικό ερώτημα, χωρίς εντούτοις να εξηγεί τους λόγους για τους οποίους το επίμαχο στην κύρια δίκη εθνικό μέτρο παραβιάζει τα άρθρα αυτά.

73. Κατά το άρθρο 17 του Χάρτη, «[κ]άθε πρόσωπο δικαιούται να είναι κύριος των νομίμως κτηθέντων αγαθών του, να τα χρησιμοποιεί, να τα διαθέτει και να τα κληροδοτεί. Κανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του, παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας, στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στο νόμο και έναντι δίκαιης και έγκαιρης αποζημίωσης για την απώλειά της. Η χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από το νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον».

74. Προκειμένου να προσδιοριστεί το περιεχόμενο του θεμελιώδους δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιοκτησίας, πρέπει να ληφθεί υπόψη, ιδίως, το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της υπογραφείσας στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, το οποίο κατοχυρώνει το εν λόγω δικαίωμα¹⁹. Συναφώς, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είχε επανειλημμένως την ευκαιρία να αποφανθεί επί του δικαιώματος σε σύνταξη.

75. Ειδικότερα, έκρινε ότι «[το άρθρο αυτό] δεν θεμελιώνει δικαίωμα στην απόκτηση αγαθών. Δεν επιβάλλει κανέναν περιορισμό στην ελευθερία των συμβαλλομένων κρατών να καθιερώνουν ή όχι καθεστώς κοινωνικής προστασίας ή να επιλέγουν το είδος ή το ύψος των παροχών που χορηγούνται βάσει του καθεστώτος αυτού. Αντίθετα, εφόσον ένα συμβαλλόμενο κράτος θεσπίσει νομοθεσία η οποία προβλέπει την αυτοδίκαιη χορήγηση κοινωνικής παροχής –είτε η χορήγηση της παροχής αυτής εξαρτάται από την προηγούμενη καταβολή εισφορών είτε όχι–, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η νομοθεσία αυτή γεννά περιουσιακό συμφέρον που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου όσον αφορά τα πρόσωπα που πληρούν τις προϋποθέσεις της εν λόγω νομοθεσίας»²⁰.

19 — Βλ. απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2008, Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-402/05 P και C-415/05 P, EU:C:2008:461, σκέψη 356).

20 — Βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 7ης Ιουλίου 2011, Stummer κατά Αυστρίας [τμήμα μείζονος συνθέσεως], CE:ECHR:2011:0707JUD003745202, § 82.

76. Εξάλλου, κατά πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το δικαίωμα συντάξεως δεν κατοχυρώνεται, αυτό καθεαυτό, από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών²¹, ενώ το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου δεν δύναται να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι θεμελιώνει δικαίωμα σε σύνταξη ορισμένου ύψους²².

77. Δεν βλέπω κανέναν λόγο να υιοθετηθεί διαφορετική προσέγγιση στην υπό κρίση υπόθεση ενώπιον του Δικαστηρίου. Δεν αμφισβητείται ότι το δικαίωμα συντάξεως των προσφευγόντων στην κύρια δίκη θεμελιώθηκε στις εισφορές τους ως ασφαλισμένων, εν προκειμένω ως δικαστικών λειτουργών. Οι προσφεύγοντες απέκτησαν δικαίωμα ιδιοκτησίας επί της συντάξεως που θεμελιώθηκε με βάση τη δραστηριότητά τους και συνεπώς η σύνταξη συγκαταλέγεται στα περιουσιακά τους δικαιώματα. Εξάλλου, αναφορικά με τρεις από τους προσφεύγοντες, το δικαίωμα αυτό περιήλθε σε αυτούς ως κληρονόμους του αποβιώσαντος ασφαλισμένου. Κατά συνέπεια, το δικαίωμα συντάξεως εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 17 του Χάρτη.

78. Κατά τη διάταξη αυτή, υφίστανται δύο μορφές δυνατής προσβολής του δικαιώματος ιδιοκτησίας, ήτοι η ευθεία αποστέρηση του δικαιούχου από το δικαίωμα αυτό («[κ]ανείς δεν μπορεί να στερείται την ιδιοκτησία του») ή ο περιορισμός της χρήσεώς του («[η] χρήση των αγαθών μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς από το νόμο»)²³.

79. Στην προκειμένη περίπτωση, έχω τη γνώμη ότι η απαγόρευση της σωρεύσεως της συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς δεν δύναται να θεωρηθεί ως πράξη συνεπαγόμενη ευθεία στέρηση της ιδιοκτησίας, στο μέτρο που ο «ιδιοκτήτης» παραμένει ελεύθερος να διαθέσει το αγαθό του, εν προκειμένω τη σύνταξη. Ειδικότερα, τα πρόσωπα που βρίσκονται στην κατάσταση των προσφευγόντων της κύριας δίκης οφείλουν να επιλέξουν μεταξύ της λήψεως της συντάξεως αυτής και της συνεχίσεως της εργασιακής τους σχέσεως. Ουδόλως στερούνται την εν λόγω σύνταξη.

80. Αντιθέτως, δεν χωρεί αμφιβολία ότι η απαγόρευση την οποία καθιερώνει ο νόμος 329/2009 περιορίζει τη χρήση της ιδιοκτησίας, καθώς περιορίζει προσωρινά την απόλαυσή της. Ο περιορισμός αυτός μπορεί να γίνει δεκτός, σύμφωνα με το άρθρο 17 του Χάρτη, μόνον εάν «[επιβάλλεται] από το νόμο, εφόσον αυτό είναι αναγκαίο προς το γενικό συμφέρον». Η φράση αυτή απηχεί, κατά τη γνώμη μου, το άρθρο 52, παράγραφος 1, του εν λόγω Χάρτη, το οποίο ορίζει ότι «[κ]άθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον [Χάρτη] πρέπει να προβλέπεται από το νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται [στην άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών] μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων».

81. Ο περιορισμός του δικαιώματος ιδιοκτησίας μέσω της απαγορεύσεως της σωρεύσεως της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητα που ασκείται σε δημόσιο φορέα επιβάλλεται όντως από τη ρουμανική νομοθεσία, πρέπει όμως επιπλέον να εξεταστεί αν ο περιορισμός αυτός σέβεται το βασικό περιεχόμενο του δικαιώματος ιδιοκτησίας, αν είναι αναγκαίος και αν ανταποκρίνεται σε σκοπό γενικού συμφέροντος.

82. Όσον αφορά το τελευταίο σημείο, δεν χωρεί αμφιβολία ότι ο σκοπός που συνίσταται στην άμβλυνση των συνεπειών της οικονομικής κρίσεως και στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το μνημόνιο συμφωνίας και από τη συμφωνία Stand-By που συνήφθησαν μεταξύ της Ρουμανίας και της Επιτροπής καθώς και του ΔΝΤ αποτελεί σκοπό γενικού συμφέροντος.

21 — Βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 2ας Φεβρουαρίου 2006, Buchheit και Meinberg κατά Γερμανίας, CE:ECHR:2006:0202DEC005146699, σ. 10.

22 — Βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2004, Kjartan Ásmundsson κατά Ισλανδίας, CE:ECHR:2004:1012JUD006066900, § 39.

23 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 1979, Hauer (44/79, EU:C:1979:290, σκέψη 19).

83. Εξάλλου, φρονώ ότι ο νόμος 329/2009 δεν θίγει αυτή καθεαυτήν την κατοχύρωση του δικαιώματος ιδιοκτησίας. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 2 του νόμου αυτού, ο εν λόγω νόμος έχει έκτακτο χαρακτήρα. Δεν προορίζεται να ισχύσει επ' αόριστον. Επιπλέον, δεν θίγει την ίδια την αρχή του δικαιώματος σε σύνταξη, αλλά περιορίζει τη χρήση του υπό συνθήκες ειδικά ορισμένες και οριοθετημένες, ήτοι όταν ο συνταξιούχος ασκεί συγχρόνως δραστηριότητα σε δημοσίους φορείς και όταν η σύνταξη υπερβαίνει ορισμένο ύψος.

84. Όσον αφορά την αναγκαιότητα της επίμαχης εθνικής ρυθμίσεως, έχω τη γνώμη ότι, στις όλως ιδιαίτερες συνθήκες της οικονομικής κρίσεως την οποία αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη, οι πιο κατάλληλοι για να προσδιορίσουν τα βέλτιστα μέτρα για την εξυγίανση των δημοσίων δαπανών είναι ασφαλώς τα εν λόγω κράτη μέλη καθώς και τα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Φρονώ συνεπώς ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως στα θέματα αυτά. Εξάλλου, υπενθυμίζω ότι τα πρόσωπα τα οποία αφορά το μέτρο καλούνται να επιλέξουν μεταξύ της διατήρησης της καταβολής της συντάξεως και της συνεχίσεως της ασκήσεως δραστηριότητας σε δημόσιο φορέα μόνον όταν η σύνταξή τους υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση. Επιπλέον, η καταβολή της συντάξεως στους προσφεύγοντες αναστέλλεται μόνο προσωρινά, μέχρι να τερματιστεί η εργασιακή σχέση.

85. Άλλωστε, οι προσφεύγοντες δεν στερούνται κάθε πηγής εισοδήματος, δεδομένου ότι αποκτούν εισόδημα ακριβώς από την επαγγελματική δραστηριότητα την οποία ασκούν στον δημόσιο φορέα.

86. Τέλος, κατά τη γνώμη μου, ο νόμος 329/2009 δεν επιβάλλει δυσανάλογη και υπέρμετρη επιβάρυνση στους προσφεύγοντες της κύριας δίκης, δεδομένου ότι αυτοί μπορούν ανά πάσα στιγμή να επιλέξουν να θέσουν τέρμα στην εργασιακή τους σχέση και να λάβουν, εκ νέου, τη σύνταξή τους.

87. Κατά συνέπεια, με βάση όλα τα στοιχεία που προεξέθεσα, εκτιμώ ότι το άρθρο 17 του Χάρτη έχει την έννοια ότι δεν αντιβαίνει σε αυτό εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν η σύνταξη αυτή υπερβαίνει ορισμένο ύψος.

Δ – Επί του όγδου ερωτήματος, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', της οδηγίας 2000/78

88. Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, SCMD²⁴, το Δικαστήριο κλήθηκε, κατ' ουσίαν, να κρίνει κατά πόσον το άρθρο 17 του νόμου 329/2009, το οποίο επιβάλλει την αυτοδίκαιη λύση της εργασιακής ή της υπηρεσιακής σχέσεως των απασχολούμενων στον δημόσιο τομέα οι οποίοι δικαιούνται, από άλλη πηγή, σύνταξη υπερβαίνουσα τον μέσο ακαθάριστο μισθό, όταν αυτοί δεν επέλεξαν, εντός ορισμένης προθεσμίας, τη διατήρηση της εν λόγω εργασιακής ή υπηρεσιακής σχέσεως, εισάγει διάκριση κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, και του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι διατάξεις αυτές δεν είχαν εφαρμογή στην επίμαχη στην εν λόγω υπόθεση εθνική νομοθεσία.

89. Δεδομένου ότι η εθνική νομοθεσία την οποία αφορούσε η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση SCMD²⁵ είναι και η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης, δεν βλέπω κανέναν λόγο παρεκκλίσεως από τη συλλογιστική και από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση εκείνη, και τούτο κατά μείζονα λόγο διότι δεν διευκρινίζεται από το αιτούν δικαστήριο στην υπό κρίση υπόθεση –ούτε, άλλωστε, από τους προσφεύγοντες της κύριας δίκης– πώς συνδέεται η ιδιότητα του συνταξιούχου που έχουν αποκτήσει οι δικαστικοί λειτουργοί τους οποίους αφορά η υπό κρίση υπόθεση με έναν από τους λόγους διακρίσεως που μνημονεύονται στο άρθρο 1 της οδηγίας 2000/78.

24 — C-262/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:336.

25 — Απόφαση της 21ης Μαΐου 2015 (C-262/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:336).

90. Ειδικότερα, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το αιτούν δικαστήριο αρκείται στην επίκληση μιας αποφάσεως του Curtea Constituțională (Συνταγματικού Δικαστηρίου) της 4ης Νοεμβρίου 2009, με την οποία το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι ο νόμος 329/2009 είναι σύμφωνος με το Σύνταγμα, στο μέτρο που οι διατάξεις του κεφαλαίου IV, στο οποίο ανήκουν τα άρθρα 17 έως 26 του εν λόγω νόμου, δεν αφορούν τα πρόσωπα που διορίζονται για θητεία η διάρκεια της οποίας ορίζεται ρητώς στο Σύνταγμα, επιβεβαιώνοντας έτσι τη συνταγματικότητα του εν λόγω νόμου όσον αφορά τους τακτικούς δικαστές.

91. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, η «αρχή της ίσης μεταχείρισης» σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 της ίδιας οδηγίας, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η ηλικία²⁶.

92. Ωστόσο, όπως επισήμανε το Δικαστήριο στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση SCMD, η λύση της εργασιακής ή της υπηρεσιακής σχέσεως επιβάλλεται, κατά τις επίμαχες εθνικές διατάξεις, μόνο για τα πρόσωπα που απασχολούνται στον δημόσιο τομέα τα οποία δικαιούνται σύνταξη υψηλότερη από τον μέσο ακαθάριστο εθνικό μισθό και δεν επέλεξαν, εντός ορισμένης προθεσμίας, τη διατήρηση της εργασιακής ή της υπηρεσιακής σχέσεως²⁷.

93. Συνεπώς, η διαφορετική μεταχείριση δεν στηρίζεται στην ηλικία αλλά στην ιδιότητα του απασχολούμενου στον δημόσιο τομέα και στο γεγονός ότι η σύνταξη που λαμβάνει ο απασχολούμενος αυτός είναι υψηλότερη από τον μέσο ακαθάριστο εθνικό μισθό²⁸.

94. Κατά συνέπεια, όπως έκρινε το Δικαστήριο στη σκέψη 31 της αποφάσεως SCMD, μια περίπτωση όπως αυτή της υπό κρίση υποθέσεως δεν εμπίπτει στο γενικό πλαίσιο που καθιερώνει το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/78 για την καταπολέμηση ορισμένων μορφών διακρίσεως.

95. Συνεπώς, κατά τη γνώμη μου, το άρθρο αυτό έχει την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή σε εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει, όσον αφορά τα πρόσωπα που απασχολούνται στον δημόσιο τομέα, τη σώρευση της καθαρής συντάξεως με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.

Ε – Επί του πέμπτου ερωτήματος, σχετικά με το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία και την τήρηση των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας

96. Με το πέμπτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 47 του Χάρτη καθώς και οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας έχουν την έννοια ότι αποκλείουν εθνική νομοθεσία η οποία προβλέπει ότι, σε περίπτωση παραβίασεως της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης, σε αναθεώρηση υπόκεινται μόνον οι τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις με ισχύ δεδικασμένου που εκδίδονται επί διοικητικών διαφορών και όχι οι δικαστικές αποφάσεις που εκδίδονται σε άλλους τομείς, όπως σε αστικές, ποινικές ή εμπορικές υποθέσεις.

97. Υπενθυμίζω ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το αιτούν δικαστήριο καλείται να κρίνει αίτηση αναθεωρήσεως που στρέφεται κατά αποφάσεως εκδοθείσας από το Curtea de Apel Alba Iulia, Secția pentru conflicte de muncă și asigurări sociale (Εφετείο της Alba Iulia, τμήμα εργατικών διαφορών και διαφορών κοινωνικής ασφαλίσεως) επί αστικής διαφοράς, η οποία αφορούσε την αμφισβήτηση αποφάσεως περί συνταξιοδοτήσεως.

26 — Βλ. απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, SCMD (C-262/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:336, σκέψη 22).

27 — Απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, SCMD (C-262/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:336, σκέψη 24).

28 — Βλ., συναφώς, απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, SCMD (C-262/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:336, σκέψη 30).

98. Επιβάλλεται ευθύς εξαρχής η επισήμανση ότι το Δικαστήριο έχει εξετάσει ήδη το ζήτημα αυτό στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, *Târșia*²⁹. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση αυτή, το *Tribunalul Sibiu* (περιφερειακό δικαστήριο Σίμπιου, Ρουμανία) ρωτούσε το Δικαστήριο αν το δίκαιο της Ένωσης, ιδίως δε οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, έχει την έννοια ότι αποκλείει το ενδεχόμενο εθνικό δικαστήριο να αδυνατεί να αναθεωρήσει τελεσίδικη δικαστική απόφαση εκδοθείσα επί αστικής διαφοράς, σε περίπτωση κατά την οποία η απόφαση αυτή αποδεικνύεται μη συμβατή με ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που προέκρινε το Δικαστήριο μετά την ημερομηνία κατά την οποία η εν λόγω απόφαση κατέστη τελεσίδικη, μολονότι υφίσταται τέτοια δυνατότητα όσον αφορά τις μη συμβατές με το δίκαιο της Ένωσης τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν επί διοικητικών διαφορών.

99. Στην υπόθεση *Târșia*, όπως και στην υπό κρίση υπόθεση, η επίμαχη εθνική ρύθμιση ήταν το άρθρο 21 του νόμου 554/2004 περί διοικητικών διαφορών.

100. Στη σκέψη 34 της απόφασης αυτής, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[η αρχή της ισοδυναμίας] συνεπάγεται την ίση μεταχείριση των ένδικων βοηθημάτων τα οποία στηρίζονται σε παράβαση του εθνικού δικαίου και των παρεμφερών ένδικων βοηθημάτων τα οποία στηρίζονται σε παράβαση του δικαίου της Ένωσης, και όχι την ισοδυναμία των εθνικών δικονομικών κανόνων που έχουν εφαρμογή επί υποθέσεων διαφορετικού είδους, όπως, στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι αστικές διαφορές, αφενός, και οι διοικητικές, αφετέρου. Επιπλέον, η αρχή [αυτή] δεν έχει εφαρμογή σε περίπτωση η οποία, όπως συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, αφορά δύο είδη ένδικων βοηθημάτων τα οποία στηρίζονται αμφότερα σε παράβαση του δικαίου της Ένωσης». Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι η εν λόγω αρχή δεν απέκλειε εθνική ρύθμιση όπως αυτή του άρθρου 21 του νόμου 554/2004.

101. Επιπλέον, όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, στη σκέψη 38 της εν λόγω απόφασης το Δικαστήριο επισήμανε ότι «έχει πλειστάκις υπενθυμίσει τη σημασία της αρχής του δεδικασμένου [...]. Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, επομένως, το δίκαιο της Ένωσης δεν επιτάσσει, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η ερμηνεία εφαρμοστέας διατάξεως του δικαίου αυτού την οποία προέκρινε το Δικαστήριο κατόπιν της εκδόσεως της αποφάσεως δικαιοδοτικού οργάνου έχουσας ισχύ δεδικασμένου, να υποχρεούται, καταρχήν, το εν λόγω δικαιοδοτικό όργανο να αναθεωρήσει την απόφαση αυτή».

102. Συνεπώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι ούτε η αρχή της αποτελεσματικότητας απέκλειε εθνική ρύθμιση όπως αυτή του άρθρου 21 του νόμου 554/2004.

103. Τέλος, στη σκέψη 40 της απόφασης *Târșia*³⁰, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, «κατά πάγια νομολογία, λόγω του ότι, ιδίως, η διά της [τελεσίδικης δικαστικής αποφάσεως] προσβολή των δικαιωμάτων που αντλούνται από το δίκαιο της Ένωσης δεν μπορεί πλέον, καταρχήν, να αρθεί, δεν επιτρέπεται να στερηθούν οι ιδιώτες από τη δυνατότητα να ζητήσουν τη διαπίστωση της ευθύνης του κράτους προκειμένου να τύχουν με τον τρόπο αυτό νομικής προστασίας των δικαιωμάτων τους».

104. Επομένως, για τους ίδιους λόγους με αυτούς που επικαλέστηκε το Δικαστήριο στην απόφαση *Târșia*, εκτιμώ ότι το άρθρο 47 του Χάρτη καθώς και οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας έχουν την έννοια ότι δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο εθνικό δικαστήριο να αδυνατεί να αναθεωρήσει τελεσίδικη δικαστική απόφαση εκδοθείσα επί αστικής διαφοράς, σε περίπτωση κατά την οποία η απόφαση αυτή αποδεικνύεται μη συμβατή με ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που προέκρινε το Δικαστήριο, μολονότι υφίσταται τέτοια δυνατότητα όσον αφορά τις μη συμβατές με το δίκαιο της Ένωσης τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν επί διοικητικών διαφορών.

29 — C-69/14, EU:C:2015:662.

30 — Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015 (C-69/14, EU:C:2015:662).

V – Πρόταση

105. Με βάση τις προηγηθείσες σκέψεις, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο Curtea de Apel Alba Iulia (Εφετείο της Alba Iulia, Ρουμανία) ως εξής:

- 1) Το μνημόνιο συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ρουμανίας, το οποίο συνήφθη στο Βουκουρέστι και στις Βρυξέλλες στις 23 Ιουνίου 2009, πρέπει να θεωρηθεί ως πράξη των θεσμικών οργάνων της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 267 ΣΛΕΕ· το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να το ερμηνεύσει.
- 2) Το μνημόνιο αυτό έχει την έννοια ότι δεν επιβάλλει τη θέσπιση εθνικής νομοθεσίας όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.
- 3) Το άρθρο 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει την έννοια ότι δεν αποκλείει εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν η σύνταξη αυτή υπερβαίνει ορισμένο ύψος.
- 4) Το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχει την έννοια ότι δεν έχει εφαρμογή σε εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, η οποία απαγορεύει, όσον αφορά τα πρόσωπα που απασχολούνται στον δημόσιο τομέα, τη σώρευση της καθαρής συντάξεως του δημοσίου τομέα με τα εισοδήματα από δραστηριότητες που ασκούνται σε δημοσίους φορείς, όταν το ύψος της συντάξεως αυτής υπερβαίνει το ύψος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού βάσει του οποίου καταρτίζεται ο κρατικός προϋπολογισμός για την κοινωνική ασφάλιση.
- 5) Το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας έχουν την έννοια ότι δεν αποκλείουν, σε περιπτώσεις όπως αυτές της κύριας δίκης, το ενδεχόμενο εθνικό δικαστήριο να αδυνατεί να αναθεωρήσει τελεσίδικη δικαστική απόφαση εκδοθείσα επί αστικής διαφοράς, σε περίπτωση κατά την οποία η απόφαση αυτή αποδεικνύεται μη συμβατή με ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που προέκρινε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μολονότι υφίσταται τέτοια δυνατότητα όσον αφορά τις μη συμβατές με το δίκαιο της Ένωσης τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις που εκδόθηκαν επί διοικητικών διαφορών.